

Η κλιματική αλλαγή ως πολιτικό ζήτημα στον δημόσιο διάλογο

Δέσποινα Αλεξίου, Σοφία Κατσιρέα, Άγγελος Παππάς

ΨΧ116: Πολιτική Ψυχολογία

Τμήμα Ψυχολογίας ΕΚΠΑ

Χειμερινό εξάμηνο 2024-2025

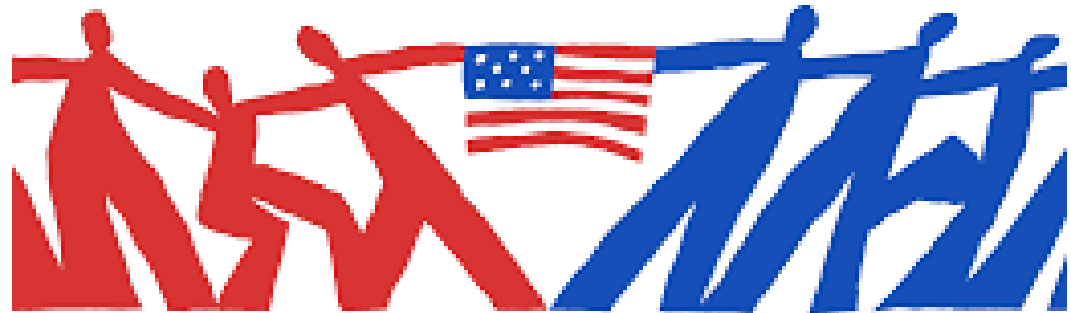
Περιεχόμενα

- Πολιτικός προσανατολισμός και κλιματική αλλαγή
- Δημόσιος διάλογος: άρνηση και αποδοχή του φαινομένου
- Συσχέτιση κλιματικής αλλαγής με πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα
- Πολιτική και πολιτισμική ταυτότητα σχετικά με τις πεποιθήσεις για την κλιματική αλλαγή
- Γενιά Z και ακτιβισμός
- Κλιματική Κρίση: Παγκόσμιοι στόχοι, νομοθεσίες και στρατηγικές
- Ο ρόλος της δικαστικής εξουσίας σε περιβαλλοντικές υποθέσεις
- Κλιματική Δικαιοσύνη σε κοινότητες αυτοχθόνων

Συσχετισμός πολιτικής ιδεολογίας και περιβαλλοντικής συνείδησης

- Πολίτες δεξιάς ιδεολογίας τάσσονται κατά του φαινομένου της κλιματικής κρίσης ενώ πολίτες του αριστερού πολιτικού φάσματος αναγνωρίζουν την προβληματική του φαινομένου.
- Το ίδιο συμβαίνει με το δίπολο "Ρεπουμπλικάνοι/Συντηρητικοί" και "Δημοκρατικοί/Φιλελεύθεροι" στο πλαίσιο των ΗΠΑ.

Κομματισμός

- Ο τρόπος που οι πολίτες επεξεργάζονται και διαχειρίζονται τις σχετικές με το κλίμα πληροφορίες ακολουθεί τις γραμμές του κόμματος που οι ίδιοι στηρίζουν (Malka et al., 2009· Hart & Nisbet, 2012)

Η περίπτωση της ακροδεξιάς

Το φαινόμενο της κλιματικής κρίσης φαίνεται να σχετίζεται άμεσα με την κρίση του αγαθού της δημοκρατίας, στον ευρύτερο χώρο της οποίας κάνουν την εμφάνισή τους ακροδεξιά κόμματα που τάσσονται υπέρ του σκεπτικισμού για την κλιματική αλλαγή.

- Τα ακροδεξιά κόμματα δομούνται πάνω στις έννοιες του "εθνικισμού" και του "αυταρχισμού".
- Πρέπει να γίνονται αντιληπτά ως ένα φάσμα παρά ως μια ομοιογενής ομάδα καθώς μέσα στον ίδιο τον χώρο της ακροδεξιάς συναντάμε διαφορές π.χ. ακροδεξιοί αντιδημοκρατικοί, ακροδεξιοί κατά της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας, λαϊκιστές ακροδεξιοί, κ.ά.
- Ωστόσο, όλα τα ακροδεξιά κόμματα διακρίνονται για τον σκεπτικισμό τους απέναντι στην κλιματική κρίση.

Σκεπτικισμός ακροδεξιάς

- Ο σκεπτικισμός ως έννοια με διαφορετικό χαρακτήρα μεταξύ των ακροδεξιών. Κατά τον van Rensburg (2015) μπορούμε να διακρίνουμε σε: (α) σκεπτικισμό ως προς την επιστημονική τεκμηρίωση της -ανθρωπογενούς- κλιματικής κρίσης (evidence skepticism), (β) σκεπτικισμό απέναντι στις επιστημονικές, γραφειοκρατικές και πολιτικές διαδικασίες πίσω από την επικρατούσα επιστήμη του κλίματος (process skepticism), και (γ) σκεπτικισμό απέναντι στις δημόσιες και ιδιωτικές απαντήσεις στο ζήτημα του κλίματος (response skepticism).
- Οι Hess and Renner (2019), επανεξετάζοντας δηλώσεις ευρωπαϊκών κεντροδεξιών κομμάτων σχετικά με την κλιματική κρίση και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και συγκρίνοντάς τις με ακροδεξιά κόμματα, βρήκαν ότι τα δεύτερα απορρίπτουν και την επιστήμη του κλίματος.

Η εργαλειοποίηση του κλίματος από την ακροδεξιά και η ακροδεξιά επικοινωνία για το κλίμα

- Η ακροδεξιά ασχολείται με το ζήτημα μονάχα για να αυτοεξυπηρετείται. Ειδικότερα, σε περιπτώσεις που επιθυμεί να υπερασπιστεί την εθνική αυτάρκεια του κράτους και να "χαράξει" συμβολικά όρια μεταξύ χωρών ("εμείς" και "αυτοί").

Η ξενοφοβία, η άρνηση για κοσμοπολιτισμό και η "εθνική ανωτερότητα" είναι που τους κάνει αρνητικούς στην όποια διακρατική συνεργασία για την προστασία του περιβάλλοντος. Πιστεύουν πως οι επιταγές της Ε.Ε. και η επιστήμη θέτουν σε κίνδυνο τα ιδανικά τους, την εθνική κυριαρχία.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός πως όταν συμφωνούν σε μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης αυτά αφορούν το δικό τους μονάχα έθνος/κοινότητα.

- Αντίθετοι με τα παραπάνω είναι πολίτες του αριστερού πολιτικού φάσματος τους οποίους οι ακροδεξιοί χαρακτηρίζουν ως συμμάχους της ελίτ και υποστηρικτές μιας καινούριας θρησκείας. Τους χαρακτηρισμούς αυτούς, ως γνωρίσματα της ακροδεξιάς, συμπληρώνουν οι θεωρίες συνωμοσίας και οι ψευδείς ειδήσεις.

Αυταρχισμός και οικολογικός φασισμός

- Σύμφωνα με την ψυχολογική έρευνα των Häkkinen & Akrami (2014) και Milfont et al. (2013) ως σημαντικός παράγοντας για τον δεξιό σκεπτικισμό προβάλλεται η έννοια του *αυταρχισμού* και ό,τι αυτή συνεπάγεται (αυταρχική υποταγή σε κάποιον ανώτερο, κοινωνική ιεραρχία, υποταγή στους κανόνες της ομάδας).
- Στην εργασία του Olsen (1999) γίνεται λόγος στην έννοια του *οικοαυταρχισμού*, ο οποίος συνδυάζει την ανησυχία της δεξιάς για το περιβάλλον -όταν υπάρχει- με την ιδεολογία του φασισμού.
- Προτάσσεται ως λύση από τους ακροδεξιούς: ένα καθεστώς *οικοδικτατορίας* με σκληρούς περιβαλλοντικούς νόμους για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης σε εθνικό μονάχα επίπεδο.

Λαϊκισμός και κλιματική κρίση

- Οι λαϊκιστές διακρίνουν ανάμεσα σε "αγνούς ανθρώπους" αναφερόμενοι στον λαό και σε μια διεφθαρμένη ελίτ που καταδυναστεύει τον λαό. Μάχονται υπέρ των δικαιωμάτων του λαού και κατά της ελίτ.
- Ο λαϊκισμός είναι ανεξάρτητος της πολιτικής ιδεολογίας. Μιλάμε τόσο για δεξιούς όσο και για αριστερούς λαϊκιστές. Διαφέρουν μονάχα ως προς τον τρόπο που νοηματοδοτούν τις έννοιες “αγνός λαός” και “διεφθαρμένη ελίτ”.
- Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία οι άνθρωποι αποδίδουν νόημα σε ένα μήνυμα βάσει της αντίληψής τους για τον πομπό του μηνύματος (McGuire, 1969).
- Έτσι, οι λαϊκιστές βλέποντας το ζήτημα της κλιματικής κρίσης να γίνεται αντικείμενο ενασχόλησης μόνο της ελίτ στα διάφορα διεθνή συνέδρια και ο απλός λαός να μην έχει λόγο στο ζήτημα οδηγούνται στο να αντιμετωπίζουν καχύποπτα και σκεπτικιστικά το θέμα (Morrison & Dunlap, 1986· Freudenberg & Steinsapir, 1991· Inglehart, 1995· Wetts, 2019).

Τα πράσινα κόμματα ως ο αντίποδας

- Ενάντια στον σκεπτικισμό της ακροδεξιάς και του λαϊκισμού λειτουργούν οι υποστηρικτές των πράσινων κομμάτων.
- Τα πράσινα κόμματα φαίνεται να αποτελούν ισχυρό προπύργιο της αριστεράς και απευθύνονται σε πολίτες κοινωνιών όπου πραγματώνεται η θεωρία του μεταϋλισμού (Inglehart, 1977).
- Αντίθετα, υψηλά ποσοστά ανεργίας συσχετίζονται αρνητικά με την πρόθεση ψήφου σε πράσινα κόμματα ενώ οι “πράσινοι” συσπειρώνουν πολίτες που κατοικούν κοντά σε σταθμούς πυρηνικής ενέργειας.
- Τα πράσινα κόμματα, λοιπόν, φαίνεται να αποτελούν ένα σημαντικό βήμα έκφρασης για τους πολίτες που δεν ασπάζονται τον σκεπτικισμό και την άρνηση του δεξιού φάσματος και του λαϊκισμού και επιθυμούν να δηλώσουν ρητά την επιθυμία τους για έναν “πράσινο πλανήτη”.

Άρνηση – Αποδοχή φαινομένου: Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ψευδείς ειδήσεις

- Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης λειτουργούν πλέον και ως μέσο δημοσίου και πολιτικού διαλόγου.
- Στο πλαίσιο της ανταλλαγής απόψεων αναφορικά με την κλιματική αλλαγή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, ανακύπτει το πρόβλημα των ψευδών ειδήσεων.
- Χρήστες υποστηρίζουν σε δημοσιεύσεις πως η κλιματική αλλαγή είναι μια ψευδής είδηση και πως στην πραγματικότητα δεν υπάρχει ή δεν είναι ανθρωπογενής.
- Οι περισσότεροι από τους χρήστες αυτούς παρατηρήθηκε πως ασπάζονται την δεξιά και συντηρητική ιδεολογία (Al-Rawi et al., 2021).

Άρνηση – Αποδοχή φαινομένου: Μέσα κοινωνικής δικτύωσης και ψευδείς ειδήσεις

- Η κλιματική αλλαγή έγινε όπλο για πολιτικούς αντιπάλους μέσω του δημοσίου διαλόγου δημιουργώντας πολιτική πόλωση. Παράδειγμα αποτελούν οι πολιτικές επιθέσεις δεξιών/συντηρητικών ατόμων σε δημοκρατικά/αριστερά άτομα, στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Marwick & Lewis, 2017).

Ενισχυτές και πηγές άρνησης της κλιματικής αλλαγής

Δύο μεγάλες κατηγορίες παραγόντων/κινήτρων:

- **Οικονομία:** Συμφέροντα εταιριών, οι οποίες χρησιμοποιούν τα **front groups** και τις δημόσιες σχέσεις τους για να σπείρουν αμφιβολία (Brulle et al., 2020). Ομάδες **astroturf** που λειτουργούν ως διαμαρτυρία από πολίτες απέναντι στην νομοθεσία για τη μείωση της κλιματικής αλλαγής, κρύβοντας όμως τις εταιρικές τους χορηγίες (Beder, 1998).
- **Ιδεολογία:** Τα φιλανθρωπικά ιδρύματα με συντηρητικό πολιτικό προφίλ και οι «δεξαμενές» συντηρητικής σκέψης (Mayer, 2016), τα μέσα ενημέρωσης καθώς και όλο το ρεπουμπλικανικό κόμμα στις ΗΠΑ (Layzer, 2012· Turner & Isenberg, 2018), προωθούν την αντίστοιχη ιδεολογία, τον αντιπεριβαλλοντισμό και την αντίθεση προς τα μέτρα για την βελτίωση της κλιματικής αλλαγής. Παράλληλα, οι αντιφατικοί επιστήμονες (contrarian scientists) επιτίθενται σε όλη την επιστημονική κοινότητα προκαλώντας γενικότερη δυσπιστία για τον χώρο (Powell, 2011· Ceccarelli, 2011· Dunlap & McCright, 2015).

Αξιακό υπόβαθρο: Πολιτική και περιβαλλοντική ταυτότητα

- Η οικολογική συνείδηση των ατόμων συνίσταται μεταξύ άλλων και στην κοσμοθεωρία τους η οποία αλλάζει από πολιτισμό σε πολιτισμό.
- Το ίδιο αλλάζουν και οι σημασίες πολιτικών όρων. Για παράδειγμα, ο φιλελευθερισμός στην Ευρώπη συνδέεται περισσότερο με τη δεξιά και την ελεύθερη αγορά ενώ στις ΗΠΑ με την δημοκρατία.
- Η συσχέτιση πολιτικού προσανατολισμού και περιβαλλοντικών αξιών φαίνεται να είναι μεγαλύτερη στις ΗΠΑ, μέτρια στη Ευρώπη και λιγότερο σημαντική στην Κίνα.
- Παρόλα αυτά, ασχέτως του βαθμού της συσχέτισης, οι περιβαλλοντικές αξίες και ο πολιτικός προσανατολισμός είναι έννοιες αλληλένδετες και θα ήταν λανθασμένο να λάβουμε υπόψιν μόνο τη μία υπέρ της άλλης (Ziegler, 2017).

Γενιά Z και ακτιβισμός

- Αυτό που παρατηρούμε και επικρατεί στα δυτικά κράτη αναφορικά με κοινωνικά, επιστημονικά, πολιτικά και περιβαλλοντικά θέματα είναι οι ενήλικες να διδάσκουν τα παιδιά (Liebel, 2020).
- Ωστόσο, η γενιά Z (γεννήσεις από 1998-2015 περίπου) γεννήθηκε μέσα στην κορύφωση της κλιματικής κρίσης. Πολλά παιδιά της γενιάς αυτής, άμεσα επηρεασμένα από το φαινόμενο, μεγαλώνοντας ανέπτυξαν την ανάγκη να δράσουν με κάποιον τρόπο για τη βελτίωσή του (Biswas, 2021).
- Πράγματι, στον δυτικό κόσμο, νέοι δραστηριοποιήθηκαν για την προστασία του πλανήτη και ενημέρωση επί του θέματος (π.χ. Greta Thunberg). Ανέπτυξαν ισχυρό δημόσιο διάλογο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, προχώρησαν σε διαμαρτυρίες, απεργίες κ.α. καταρρίπτοντας την πεποίθηση ότι μόνο οι ενήλικες μπορούν να ασχολούνται με αυτά τα ζητήματα (Biswas, 2021· Apple & Beane, 2007).

Κλιματική Κρίση: Παγκόσμιοι στόχοι και νομοθεσίες

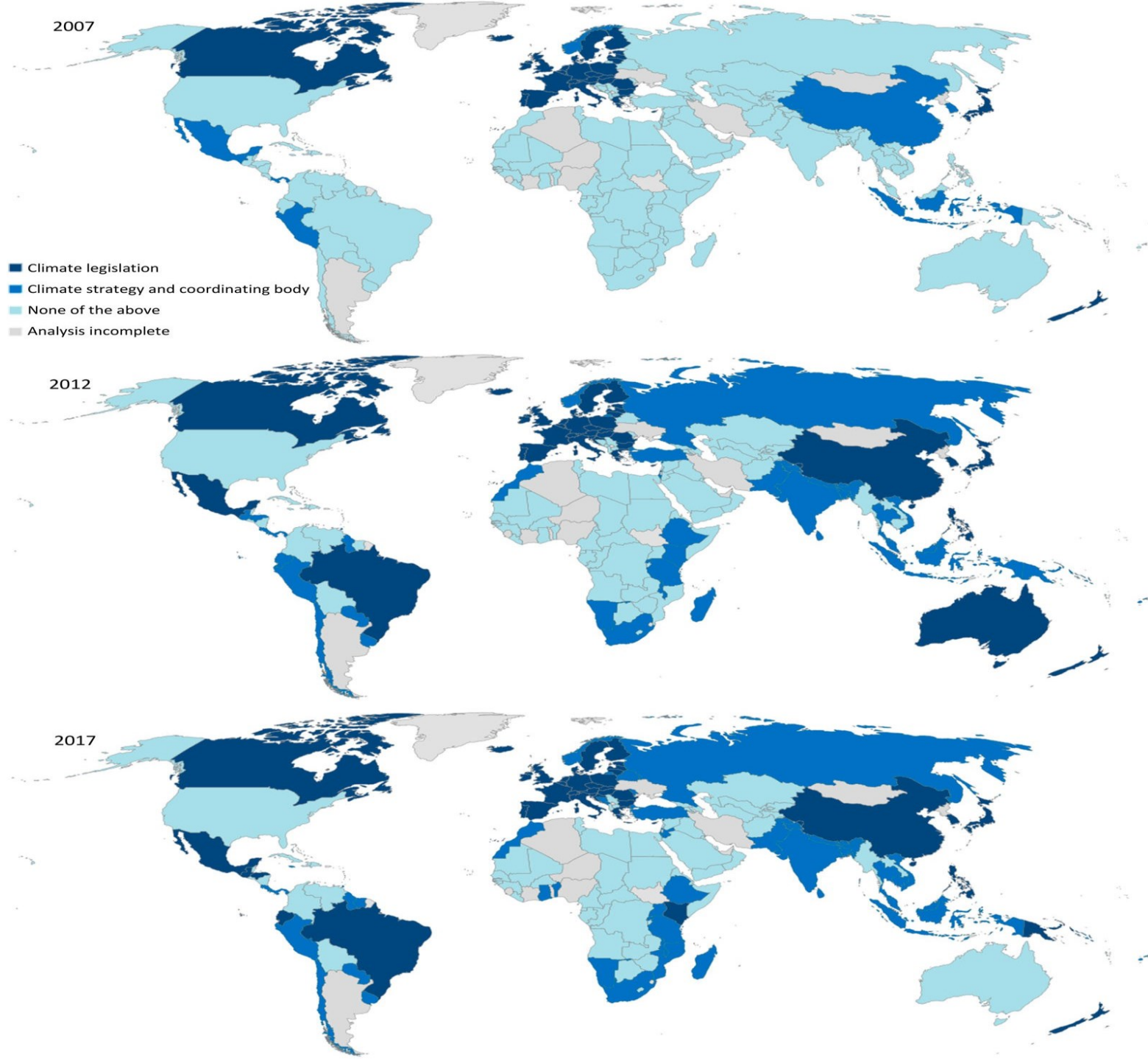
- Κύριοι προσδοκώμενοι στόχοι παγκοσμίως: μείωση εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου (GHG) και διατήρηση της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω από τους 2 βαθμούς Κελσίου (Ahmed, 2011).
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει δεσμευτεί νομικά να επιτύχει κλιματική ουδετερότητα έως το 2050 και να μειώσει τις εκπομπές της κατά 55% έως το 2030. Χαρακτηρίζεται από αυστηρότερη νομοθεσία συγκριτικά με τις ΗΠΑ, την Ιαπωνία, την Ινδία και την Κίνα (Harrison, 2021).

Κλιματική Κρίση: Παγκόσμιοι στόχοι και νομοθεσίες

- 61 χώρες, με την ΕΕ να συνυπολογίζεται ως μονάδα, έχουν εγκρίνει νόμους για την προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ενώ 54 έχουν ψηφίσει νόμους για την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης.
- Ενίσχυση των εθνικών στρατηγικών καταγράφεται στην υποσαχάρια Αφρική και σε περιοχές της Λατινικής Αμερικής (Βολιβία, Κόστα Ρίκα).
- Έλλειψη προσαρμογής στις διεθνώς καθορισμένες απαιτήσεις παρατηρήθηκε εκ μέρους της Αυστραλίας και της Ιαπωνίας. Οι νεοεκλεγμένες κυβερνήσεις του 2013, προχώρησαν σε κατάργηση των φόρων άνθρακα, αποδέσμευσή από Κλιματικές Συμφωνίες και αύξηση αντί της μείωσης των εγχώριων εκπομπών.
- Ελλάδα: Ο Εθνικός Κλιματικός Νόμος στοχεύει στην επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας έως το 2050 και μείωση 55% των εκπομπών έως το 2030. Ωστόσο, υπάρχει απουσία Εθνικής Στρατηγικής Προσαρμογής (ΕΣΠ) εκ μέρους του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Παγκόσμιες Κλιματικές νομοθεσίες και στρατηγικές κατά τα έτη 2007, 2012 και 2017

Ζητήματα εφαρμογής νομοθεσιών και στρατηγικών

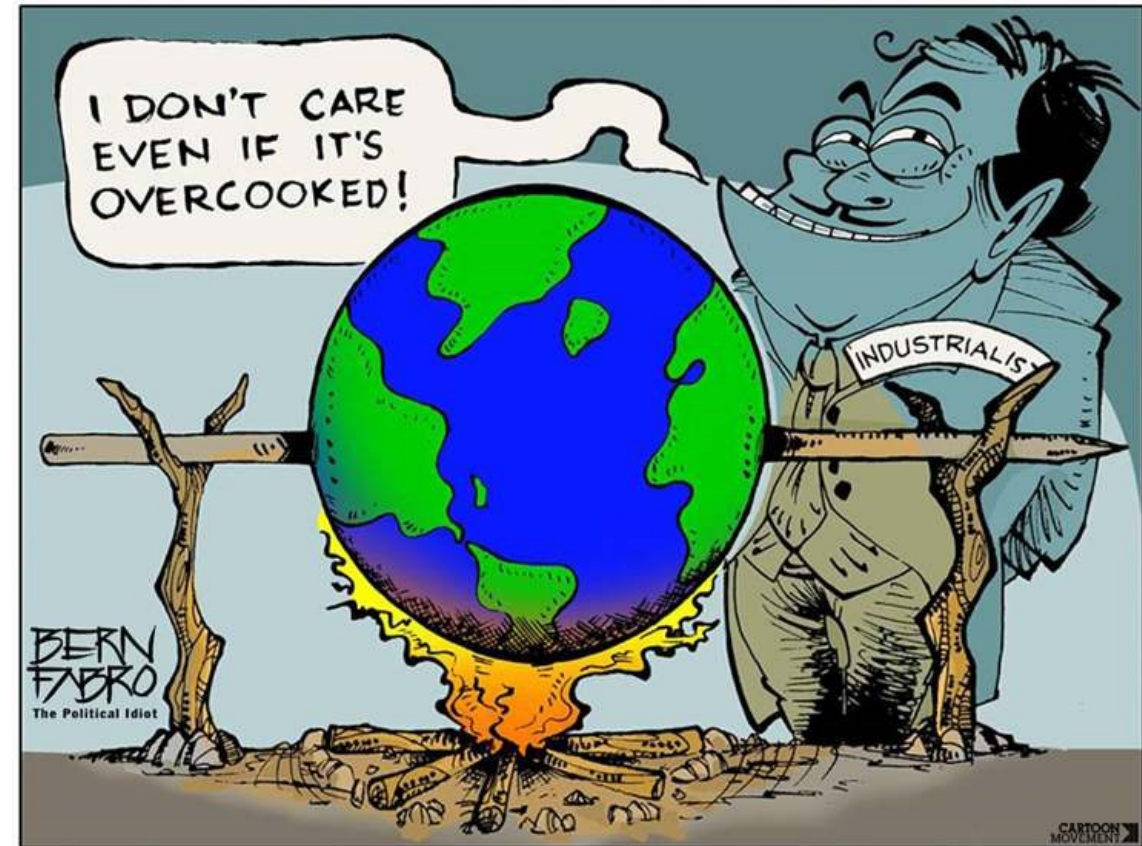
- Απουσία συσχέτισης της νομοθετικής προσπάθειας και προόδου με ουσιαστικές αλλαγές και αποτελέσματα.
- Επίδραση του διαπολιτισμικού και κοινωνικού υποβάθρου στην εκάστοτε πολιτική, νομοθετική ή εκτελεστική προσέγγιση του ζητήματος της κλιματικής κρίσης.
- Αμφισβήτηση αποτελεσματικότητας ορισμένων νομοθεσιών και στρατηγικών
- Για παράδειγμα, το Σύστημα Εμπορίου Εκπομπών (Emissions Trading System) παρέχει δυνατότητα πώλησης και αγοράς των δικαιωμάτων εκπομπών μεταξύ κρατών στοχεύοντας στη μείωση της ρύπανσης μέσω της δημιουργίας οικονομικών κινήτρων. Ωστόσο, οι τιμές διάθεσής τους είναι χαμηλές, ενώ ελλοχεύει ο κίνδυνος πλασματικής μείωσης των εκπομπών οι οποίες στην πραγματικότητα ενδέχεται απλά να μετακινούνται γεωγραφικά.

Ζητήματα εφαρμογής νομοθεσιών και στρατηγικών

Η αυστηρότητα των μέτρων εντός της ΕΕ και ο επακόλουθος περιορισμός άνθισης της βιομηχανίας οδηγεί στο φαινόμενο της Διαρροής Άνθρακα (Carbon Leakage). Το φαινόμενο αυτό χαρακτηρίζεται από μερική μετακίνηση της δραστηριότητας πολλών θυγατρικών Ευρωπαϊκών Πολυεθνικών σε χώρες εκτός ΕΕ με επιεικέστερα μέτρα.

Αποτελέσματα φαινομένου:

- ✓ Γεωγραφική μετακίνηση εκπομπών και πλασματική μείωσή τους.
- ✓ Οικονομική ανάπτυξη περιοχών δραστηριοποίησης αλλά σημαντική εγχώρια αύξηση της ρύπανσης (π.χ. Αφρική).

Ο ρόλος της δικαστικής εξουσίας σε περιβαλλοντικές υποθέσεις

Θεωρία Habermas (1992)

Στα δημοκρατικά καθεστώτα το δικαστικό σώμα οφείλει να παρέμβει στο νομοθετικό πλαίσιο μόνο σε περιπτώσεις αποδεδειγμένης ανάγκης υπεράσπισης των δημοκρατικών αξιών (Habermas, 1992). Όσον αφορά τον ολοένα αυξανόμενο αριθμό εκδίκασης περιβαλλοντικών υποθέσεων (λόγω μηνύσεων προς πολυεθνικές), οι δικαστές παροτρύνονται να ερμηνεύουν δυναμικά την υπάρχουσα νομοθεσία συμβαδίζοντας συνάμα με τις κοινωνικές εξελίξεις (παράδειγμα αποποινικοποίησης της ομοφυλοφιλίας ως αποτέλεσμα κοινωνικής προόδου). Εξάλλου η διακύβευση της βιωσιμότητας του πλανήτη πλήττει το βασικό δημοκρατικό δικαίωμα του ανθρώπου για ζωή.

- Ανάδυση διαλόγου ως προς πιθανή μελλοντική συνταγματοποίηση του περιβαλλοντικού ζητήματος.

Κλιματική δικαιοσύνη σε κοινότητες αυτοχθόνων

- Αναφερόμενοι στη διακύβευση του δικαιώματος για ζωή δεν μπορούμε παρά να παρατηρήσουμε την αισθητή απουσία συμπερίληψης των κοινοτήτων γηγενών στον ευρύτερο δημόσιο διάλογο.
- Οι κοινότητες γηγενών του Αρκτικού κύκλου Ινουίτ και Κιβαλίνα παρά την κλιματική ουδετερότητά τους είναι αντιμέτωπες με τις εντονότερες συνέπειες της κλιματικής αλλαγής λόγω της γεωγραφικής τους θέσης.
- Τα αποτελέσματα δεν επιδρούν μόνο στην κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα των κοινοτήτων και αλλά και στο δικαίωμά τους στην ασφάλεια και στη ζωή. Καθίσταται ανάγκη η άμεση μετακίνησή τους.
- Έλλειψη ουσιαστικής ανταπόκρισης στις επανειλημμένες προσπάθειες των κοινοτήτων για προσφυγή στη δικαιοσύνη.
- Αποτυχία προστασίας των κλιματικά δίκαιων κοινοτήτων.

Συμπεράσματα

- ✓ Ο κομματισμός επιδρά στον τρόπο που τα άτομα διαχειρίζονται το ζήτημα της κλιματικής κρίσης.
- ✓ Η ακροδεξιά ως φάσμα παρουσιάζει μια σκεπτικιστική τάση απέναντι στο φαινόμενο ενώ, ενίοτε, το χρησιμοποιεί προς όφελός της και προάγει την έννοια του οικοφασισμού.
- ✓ Η καχύποπτη στάση των λαϊκιστών προς την ελίτ οδηγεί στην καχύποπτη στάση τους προς την κλιματική κρίση.
- ✓ Ο δημόσιος διάλογος επί του θέματος παρατηρείται ιδιαίτερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, στο πλαίσιο του οποίου ισχυρό ρόλο διαδραματίζουν οι ψευδείς ειδήσεις.
- ✓ Τα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα συνιστούν παράγοντες δημιουργίας και ενίσχυσης της δυσπιστίας απέναντι στην κλιματική αλλαγή.
- ✓ Καθίσταται επιτακτική η ανάγκη μείωσης των εκπομπών μέσω της εφαρμογής, και νομικής δέσμευσης ως προς στρατηγικές και νομοθεσίες σε παγκόσμιο επίπεδο.

Βιβλιογραφία

Ahmed, M. (2020). Introduction to Modern Climate Change. Andrew E. Dessler: Cambridge University Press, 2011, 252 pp, ISBN-10: 0521173159. *The Science of the Total Environment*, 734, 139397.

<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.139397>

Al-Rawi, A., O'Keefe, D., Kane, O., & Bizimana, A. J. (2021). Twitter's fake news discourses around climate change and global warming. *Frontiers in Communication*, 6, 729818. <https://doi.org/10.3389/fcomm.2021.729818>

Biswas, T. (2021). Letting teach: Gen Z as socio-political educators in an overheated world. *Frontiers in Political Science*, 3, 641609. <https://doi.org/10.3389/fpos.2021.641609>

Burgers, L. (2020). Should judges make climate change law? *Transnational Environmental Law*, 9(1), 55- 75.

<https://doi.org/10.1017/s2047102519000360>

Dunlap, R. E., & Brulle, R. J. (2020). Sources and amplifiers of climate change denial. In S. Moser & A. M. R. Huber (Eds.), *Research handbook on communicating climate change* (pp. 49-61). Edward Elgar Publishing.

<https://doi.org/10.4337/9781786438451.00009>

Forchtner, B. (2019). Climate change and the far right. *Wiley Interdisciplinary Reviews Climate Change*, 10(5).

<https://doi.org/10.1002/wcc.604>

GLOBE International and Grantham Research Institute, LSE. (n.d.-b). *The GLOBE climate legislation study: A review of climate change legislation in 66 countries: fourth edition - LSE Research Online*.

<http://eprints.lse.ac.uk/id/eprint/63656>

Βιβλιογραφία

Grant, Z. P., & Tilley, J. (2018). Fertile soil: Explaining variation in the success of Green parties. *West European Politics*, 42(3), 495–516. <https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1521673>

Harrison, H. (2021, January 29). *A timeline of COP*. ClimaTalk. <https://climataalk.org/2021/01/29/a-timeline-of-cop/>

Hoffmann, R., Muttarak, R., Peisker, J., & Stanig, P. (2022). Climate change experiences raise environmental concerns and promote Green voting. *Nature Climate Change*, 12(2), 148–155. <https://doi.org/10.1038/s41558-021-01263-8>

Huber, R. A. (2020). The role of populist attitudes in explaining climate change skepticism and support for environmental protection. *Environmental Politics*, 29(6), 959–982. <https://doi.org/10.1080/09644016.2019.1708186>

Iacobuta, G., Dubash, N. K., Upadhyaya, P., Deribe, M., & Höhne, N. (2018). National climate change mitigation legislation, strategy and targets: a global update. *Climate Policy*, 18(9), 1114–1132. <https://doi.org/10.1080/14693062.2018.1489772>

Känzig, D. R., Marenz, J., & Olbert, M. (2024). Carbon Leakage to Developing Countries. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4833343>

Warner, E. a. K., & Abate, R. S. (2014). International and domestic law dimensions of climate justice for Arctic Indigenous peoples. *Revue Générale De Droit*, 43, 113–150. <https://doi.org/10.7202/1021212ar>

Ziegler, A. (2017). Political orientation, environmental values, and climate change beliefs and attitudes: An empirical cross country analysis. *Energy Economics*, 63, 144–153. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2017.01.022>